

А.В.КОБЕЛЄВА, П.Г.ПЕРЕРВА

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В статті доведено, що особливостями ринку інтелектуальної власності та інтелектуально-інноваційних технологій є той факт, що його суб'єктами виступають також автори (розробники, правовласники), підприємства та організації, а також держава, яка з використання відповідних правових механізмів здійснює регулювання ринку інтелектуальної власності та інтелектуально-інноваційних технологій. Обґрунтовано, що ринок інтелектуальної власності – це сукупність попиту та пропозиції (продавців та покупців) на результати інноваційно-інтелектуальної діяльності, які охороняються винятковим правом, містять нові знання, уречевлені в об'єктах інтелектуальної власності. Запропоновано схему ринкової комерціалізації інтелектуально-інноваційних технологій та взаємодії основних суб'єктів, які приймають безпосередню участь в цьому процесі. Визначено, що в останній час активність суб'єктів українського ринку об'єктів інтелектуальної власності суттєво зменшилась (2020 рік був в певній мірі провальним за кількістю поданих заявок). Надії на суттєве покращення стану справ в 2021 році за підсумками роботи на протязі 9 місяців 2021 року також не надають особливого оптимізму. За підсумком 9 місяців 2021 року порівняно з відповідним періодом 2020 року загальна кількість заявок на об'єкти промислової власності зросла на 7,5 % за рахунок зростання активності в поданні заявок на винаходи (+7,0 %) та торговельні марки (+12,9%). Кількість заявок на корисні моделі та промислові зразки зменшилася на 23,3 % та 1,4% відповідно. Виявлено багато проблем, що існують в Україні та за кордоном щодо розробки та впровадження інтелектуальних технологій, зокрема об'єктів інтелектуальної власності, у діяльність промислових підприємств та творчих організацій. Незадовільний стан українського ринку інтелектуально-інноваційних технологій та інтелектуальної власності свідчить про те, що вітчизняні підприємства не в повній мірі використовують об'єкти інтелектуальної власності в своїй виробничо-комерційній діяльності. Таке положення справ негативно впливає на ефективність управління, знижує якість продукції та конкурентоспроможність українських підприємств на світовому ринку. Вони відстають від рівня закордонних суб'єктів господарювання за кількістю прийнятих інноваційних рішень та застосованих інноваційних продуктів. Тому, для покращення діяльності промислових підприємств необхідно провести зміни в управлінні інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, інноваційні технології, ринок, розвиток, реєстрація

А.В.КОБЕЛЕВА, П.Г.ПЕРЕРВА

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОГО РЫНКА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНО-ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье доказано, что особенностями рынка интеллектуальной собственности и интеллектуально-инновационных технологий является тот факт, что его субъектами выступают авторы (разработчики, правообладатели), предприятия и организации, а также государство, которое по использованию соответствующих правовых механизмов осуществляет регулирование рынка интеллектуальной собственности и интеллектуально-инновационных технологий. Обосновано, что рынок интеллектуальной собственности – это совокупность спроса и предложения (продавцов и покупателей) на результаты инновационно-интеллектуальной деятельности, охраняемые исключительным правом, содержат новые знания, о вещественные в объектах интеллектуальной собственности. Предложена схема рыночной комерциализации интеллектуально-инновационных технологий и взаимодействия основных субъектов, принимающих непосредственное участие в этом процессе. Установлено, что в последнее время активность субъектов украинского рынка объектов интеллектуальной собственности существенно уменьшилась (2020 год был в определенной степени провальным по количеству поданных заявок). Надежды на существенное улучшение положения дел в 2021 году по итогам работы в течение 9 месяцев 2021 года также не придают особого оптимизма. По итогам 9 месяцев 2021 года по сравнению с соответствующим периодом 2020 года общее количество заявок на объекты промышленной собственности возросло на 7,5% за счет роста активности в подаче заявок на изобретения (+7,0%) и торговые марки (+12,9%). Количество заявок на полезные модели и промышленные образцы уменьшилось на 23,3% и 1,4% соответственно. Выявлено много проблем, которые существуют в Украине и за рубежом по разработке и внедрению интеллектуальных технологий, в частности, объектов интеллектуальной собственности, в деятельность промышленных предприятий и творческих организаций. Неудовлетворительное состояние украинского рынка интеллектуально-инновационных технологий и интеллектуальной собственности свидетельствует, что отечественные предприятия не в полной мере используют объекты интеллектуальной собственности в своей производственно-коммерческой деятельности. Такое положение дел оказывает негативное влияние на эффективность управления, снижает качество продукции и конкурентоспособность украинских предприятий на мировом рынке. Они отстают от уровня иностранных субъектов хозяйствования по количеству принятых инновационных решений и примененных инновационных продуктов. Поэтому для улучшения деятельности промышленных предприятий необходимо произвести изменения в управлении интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, инновационные технологии, рынок, развитие, регистрация

A. V. KOBELIEVA, P. G. PERERVA

CURRENT STATE AND PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN MARKET OF INTELLECTUAL AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES

The article proves that the peculiarities of the market of intellectual property and intellectual and innovative technologies is the fact that its subjects are also authors (developers, rights holders), enterprises and organizations, as well as the state, which uses appropriate legal mechanisms to regulate the intellectual property market. property and intellectual and innovative technologies. It is substantiated that the intellectual property market is a set of supply and demand (sellers and buyers) for the results of innovation and intellectual activity, which are protected by exclusive rights, contain new knowledge embodied in intellectual property. The scheme of market commercialization of intellectual and innovative technologies and interaction of the basic subjects which take direct participation in this process is offered. It is determined that recently the activity of the subjects of the Ukrainian market of intellectual property has significantly decreased (2020 was to some extent a failure in the number of applications). Hopes for a significant improvement in the situation in 2021 following the results of work for 9 months of 2021 also do not give much optimism. According to the results of 9 months of 2021 compared to the corresponding period of 2020, the total number of applications for industrial property increased by 7.5% due to increased activity in filing applications for inventions (+7.0%) and trademarks (+12.9%). The number of applications for utility models and industrial designs decreased by 23.3% and 1.4%, respectively. Many problems that exist in Ukraine and abroad in the development and implementation of intellectual technologies, including intellectual property, in the activities of industrial enterprises and creative organizations have been identified. The

© А.В.Кобелєва, П.Г.Перерва, 2021

unsatisfactory state of the Ukrainian market of intellectual and innovative technologies and intellectual property indicates that domestic enterprises do not fully use intellectual property in their production and commercial activities. This situation has a negative impact on management efficiency, reduces product quality and competitiveness of Ukrainian enterprises in the world market. They lag behind the level of foreign businesses in the number of innovative decisions made and innovative products used. Therefore, changes in the management of intellectual property are needed to improve the performance of industrial enterprises.

Keywords: intellectual property, innovative technologies, market, development, registration

Вступ. Формування та розвиток ринково орієнтованої економіки сучасного суспільства неможливе без вирішення питань функціонування ринку інтелектуально-інноваційних технологій та об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ). Інтелектуальна власність представляє собою головний інноваційний ресурс кожної держави. Нові або вдосконалені інноваційні технології, прогресивна продукція та устаткування являються носіями ефективних наукових рішень. У найбільш розвинутих країнах світу вони забезпечують 70 – 85% приросту валового внутрішнього продукту [1, 4, 6]. Ринок інтелектуальної власності України в даний час характеризується перевищенням пропозиції над попитом. З одного боку, це пояснюється тим, що за багато років накопичилася велика кількість незатребуваних результатів інтелектуально-інноваційної діяльності українських підприємств та організацій. З другого боку, дається взнаки все ще недостатньо висока інноваційна активність українського суспільства, його певна інертність до процесів ефективного використання результатів інноваційної діяльності.

Сучасний ринок інтелектуальної власності та інтелектуально-інноваційних технологій представляє собою складну структуровану систему, що формується в процесі переходу до інноваційного типу економіки та обов'язково супроводжується становленням та розвитком ринкових відносин у сфері інтелектуально-інноваційної діяльності. Дослідження сучасного ринку інтелектуальної власності та інтелектуально-інноваційних технологій дозволяє виявити та використати важливі його складові, до яких, на наш погляд, відносяться:

- суб'єкти ринку інтелектуально-інноваційних технологій дозволяє та інтелектуальної власності;
- ринковий механізм (органічне поєднання попиту, пропозиції та ціни на інтелектуально-інноваційні технології та об'єкти інтелектуальної власності з виходом на конкурентні структури);
- ринкова інфраструктура.

Особливостями ринку інтелектуальної власності та інтелектуально-інноваційних технологій є той факт, що його суб'єктами виступають також автори (розробники, правовласники), підприємства та організації, а також держава, яка з використання відповідних правових механізмів здійснює регулювання ринку інтелектуальної власності та інтелектуально-інноваційних технологій.

Відносини між суб'єктами над ринком інтелектуальної власності мають широке коло взаємодій, які потребують детально вивчення та обґрунтування. Вони включають в себе всі взаємодії з системою державно-приватного партнерства, з управління інтелектуальною власністю на

міжнародному, національному, регіональному, галузевому та корпоративному рівнях в сфері комерціалізації результатів інтелектуально-інноваційної діяльності підприємств та організацій. Ринковий механізм інноваційних технологій та інтелектуальної власності – це взаємодія та науково обґрунтоване узгодження комерційних інтересів та потреб відповідних суб'єктів виробничо-комерційної діяльності. Правовласники ОІВ за свої інтелектуальні здобутки отримують матеріальну винагороду, яка створює можливість та відповідну мотивацію для продовження своєї інтелектуальної діяльності. При цьому суспільство має всі можливості для ефективного використання результатів інноваційно-інтелектуальної діяльності. Структура ринкового механізму інтелектуальної власності та інтелектуально-інноваційних технологій включає в себе попит, пропозицію та ринково-орієнтовані ціни на інтелектуальні технології, пропозицію результатів інноваційно-інтелектуальної праці, ціну технологічних інновацій, конкуренцію між суб'єктами ринку.

Надзвичайна важливість інноваційних процесів в економічному розвитку нашої країни зумовлюють актуальність проведення наукових досліджень ринкових відносин в сфері інтелектуально-інноваційних технологій та об'єктів інтелектуальної власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методичні та практичні питання щодо формування та розвитку ринку інтелектуально-інноваційних технологій та ОІВ розглянуті у наукових дослідженнях зарубіжних та вітчизняних вчених Гладенко І.В. [1], Косенко А.П. [2], Кобелевої Т.О. [4, 7], Ткачової Н.П. [5, 7], Товажнянського В.Л. [6], Коціські Д. [9], Череп А.В. [10], Горбачева Н.Н. [11], Лукичовой Л.І. [9], Черепанової В.О. [15], Силки І.В. [15] та інших. Незважаючи на значну кількість наукових публікацій та досліджень в даній сфері в цей час недостатньо розглянуто питання, які пов'язані з визначенням структури ринку інтелектуально-інноваційних технологій та ОІВ, наявних проблем в його функціонуванні.

Для подальшого прикладного застосування ринкових механізмів інноваційного забезпечення розвитку української економіки необхідно також чітко виділити та структурувати складові управління інтелектуальною власністю. Потребують уточнення методи та показники інфраструктурного забезпечення ринку інтелектуальних інновацій та ефективного функціонування механізму комерціалізації результатів інтелектуально-інноваційних технологій та ОІВ.

Метою статті є дослідження поточного стану та перспектив розвитку українського ринку інтелектуально-інноваційних технологій та ОІВ, виявлення наявних проблем в його розвитку та розробка науково обгрунтованих рекомендацій по їх максимальному зменшенню або повному усуненню.

Результати дослідження. Ринок інтелектуальної власності – це сукупність попиту та пропозиції

(продавців та покупців) на результати інноваційно-інтелектуальної діяльності, які охороняються винятковим правом, містять нові знання, уречевлені в об'єктах інтелектуальної власності. На рис. 1 наведено схему ринкової комерціалізації інтелектуально-інноваційних технологій та взаємодії основних суб'єктів, які приймають безпосередню участь в цьому процесі.

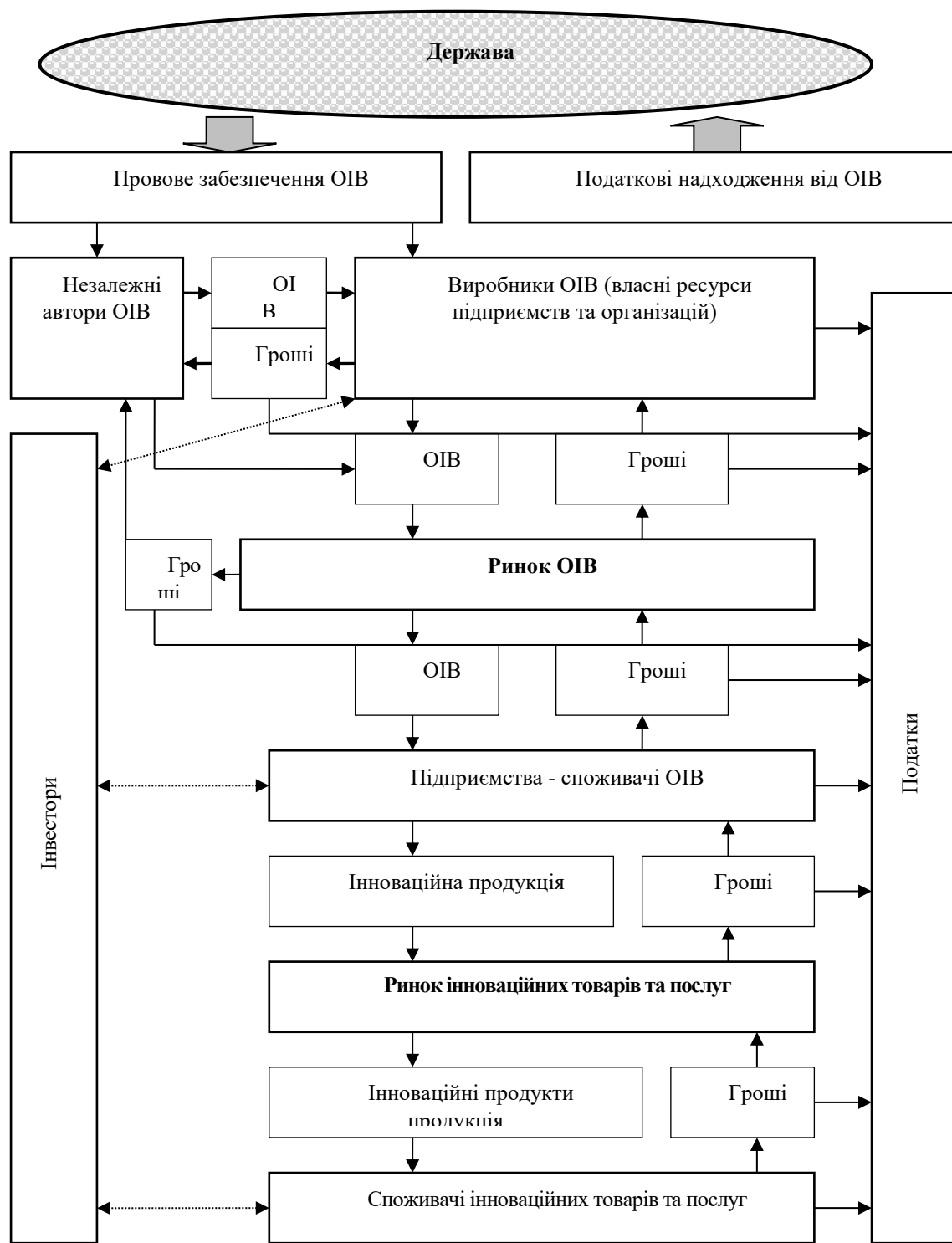

Рисунок 1 - Схема ринкової комерціалізації інноваційно-інтелектуальних технологій

Джерело: розроблено авторами з використанням пропозицій [11]

Аналіз схеми ринкової комерціалізації інтелектуально-інноваційних технологій дозволяє виявити та обґрунтувати основних ринкових суб'єктів цього процесу. Їх базовий перелік сформовано в роботі [12, с.415], та використано для відповідного аналізу в роботі [11, с.73], який потребує свого розвитку та більш детального обґрунтування.

По-перше, в якості одного з основних суб'єктів ринкової комерціалізації інтелектуально-інноваційних технологій виступає держава, яка забезпечує правову охорону та правовий захист виключних прав інтелектуально-інноваційних технологій та регулює загальні правові та господарські відносини між ринковими суб'єктами. В свою чергу, інші суб'єкти мають в основному матеріальні (грошові) відносини з державою, так як на кожному етапі процесу комерціалізації необхідно здійснювати законодавчі платежі та відрахування в національний, регіональний та місцевий бюджети. Уникнути матеріальних (грошових) відносин з державою неможливо, так як вони чітко зафіксовані в податковому законодавстві.

По-друге, це підприємства та організації, виробничо-комерційна діяльність яких має чітке інтелектуально-інноваційне спрямування, в результаті якої і з'являються інтелектуальні технології. В багатьох випадках отримані цими підприємствами результати не становлять потребу для їх подальшої діяльності і для забезпечення рентабельності своєї роботи вони вступають в ринкові відносини з тими виробниками, які потребують ці результати діяльності. Для цього ці підприємства пропонують свої інтелектуально-інноваційні розробки на ринку ОІВ. Характер цих відносин і показано на рис.1. В тих випадках, коли отримані підприємствами та організаціями інтелектуально-інноваційного спрямування результати використовуються у власних бізнес-процесах, то етап «Ринок ОІВ» схеми на рис.1 для них немає сенсу і зразу здійснюється перехід на етап «Ринок інноваційних товарів та послуг».

По-третє, це безпосередньо автори (конкретні особистості або творчі колективи науковців) результатів інтелектуально-інноваційної діяльності (об'єктів інтелектуальної власності). Слід вказати, що авторство, як правило, належить особистостям, а правовласниками вони не завжди можуть бути. Наприклад, коли ОІВ створено в порядку виконання службового завдання і в робочих час, то правовласником інтелектуального результату буде підприємство, на якому працює цей автор. Не виключаються з розгляду і випадки, коли окремі творчі особистості самостійно працюються над вирішенням якихось наукових виробничих проблем і, у випадку їх позитивного вирішення, мають або самостійно вийти на ринок ОІВ зі своїми напрацюваннями, або вийти в господарські відносини з підприємствами, основним або супутнім видом діяльності є розробка або використання інтелектуально-інноваційних технологій. Ці

варіанти дій самостійних авторів-розробників ОІВ також показано на рис.1.

По-четверте, це підприємства-споживачі інтелектуально-інноваційних технологій, основним видом виробничо-комерційної діяльності є випуск і представлення на ринок інноваційної продукції, при виробництві якої використано ті чи інші ОІВ. Результати своєї діяльності ці підприємства представляють на ринок інноваційних товарів та послуг, де вони і знаходять свого кінцевого споживача.

По-п'яте, це представники джерел фінансування інтелектуально-інноваційної діяльності, в результаті якої і з'являються ОІВ та їх практичне втілення у інноваційну продукцію. До цієї групи слід віднести власні кошти різних підприємств, вітчизняні та зарубіжні інвестори, різного роду фонди підтримки інноваційної діяльності. В багатьох випадках суттєву підтримку інтелектуально-інноваційним процесам надають державний, регіональний та місцевий бюджети.

В роботах [2, 9, 11, 12] вказується на можливості використання в якості суб'єктів ринкової комерціалізації інтелектуально-інноваційних технологій виробників контрафактної продукції. Не заперечуючи проти цієї групи в цілому (її наявність в кожній країні в більшій чи меншій мірі безперечно має місце), в свій аналіз ми цю групу не включаємо. Хоча виключні права на ОІВ при виробництві контрафактної продукції можуть належати цим виробникам на законній підставі, все ж таки ці підприємства займаються незаконною діяльністю, які відносяться до господарських злочинів.

Формування та розвиток в нашій країні інноваційної економіки та забезпечення їй необхідної конкурентоспроможності на національному та світовому ринках немає сенсу без розвитку ринкових процесів у галузі управління інтелектуально-інноваційною діяльністю, основою якої є ОІВ, їх створення, комерціалізація та використання. В той же час в українській економіці використовується в практиці виробничо-комерційної діяльності всього близько 10 % інноваційних розробок, в той час як у США значення цього показника значно більше 50 %, а на підприємствах Японії близько 90 %. Частка нашої країни у світовому обсязі торгівлі наукомісткою продукцією цивільного призначення в останній час не більше 0,1 %, що почти в 100 разів менше за аналогічний показник в розвинених країнах світу [10, с. 30].

Відмітимо, що в останній час активність суб'єктів українського ринку ОІВ суттєво зменшилась (2020 рік був в певній мірі провальним за кількістю поданих заявок). Надії на суттєве покращення стану справ в 2021 році за підсумками роботи на протязі 9 місяців 2021 року також не надають особливого оптимізму. За підсумком 9 місяців 2021 року порівняно з відповідним періодом 2020 року загальна кількість заявок на об'єкти промислової власності зросла на 7,5 % за рахунок

зростання активності в поданні заявок на винаходи (+7,0 %) та торговельні марки (+12,9%). Кількість заявок на корисні моделі та промислові зразки зменшилася на 23,3 % та 1,4% відповідно (табл. 1).

Таблиця 1 – Динаміка заявок на об'єкти інтелектуальної власності в Україні

Об'єкти інтелектуальної власності		2017	2018	2019	2020	2021*
Усього надійшло	51559	53465	54786	57189	46031	36 344
Винаходи	4 092	4 046	3 969	3 852	3 183	2 430
Корисні моделі	9 560	9 118	9 120	8 459	5 281	3 091
Промислові зразки	2 302	2 480	3 042	2 678	2 026	1 482
Торговельні марки	35 605	37 817	38 652	42 194	35 539	29 341
- за національною процедурою	29 600	30 183	30 900	33 736	27 895	23 559
- за Мадридською системою	6 005	7 634	7 752	8 458	7 644	5 782
Географічні позначення	-	4	3	6	2	-

* Дані за 9 місяців

Джерело: [13, 14]

У 2020 році надійшло 3 183 заявки на винаходи (табл. 1, рис. 2). Порівняно з попереднім роком кількість заявок від національних заявників зменшилася на 35,2% (національними заявниками у 2020 році подано 1 361 заявку на винаходи), від іноземних заявників – зросла майже на 4,0%. Частка заявок на винаходи від іноземних заявників у загальній кількості заявок становила 57,3%. [14].

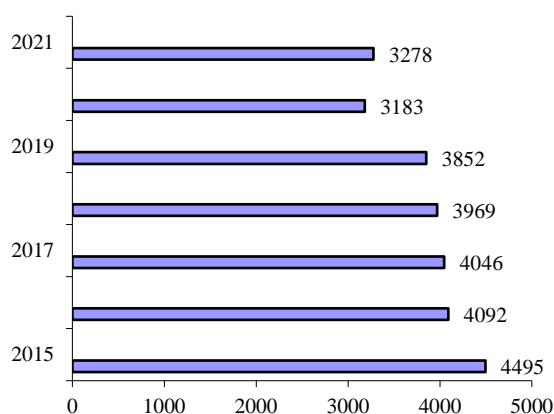

Рисунок 2 – Динаміка заявок на винаходи в Україні, тис. штук. (2021 р. – прогнозне значення)
Джерело: побудовано автором з використанням даних [13, 14]

Разом з тим, дослідження аналогічної ситуації на світовому ринку інтелектуальної власності [8] (рис.3) свідчать про зворотні тенденції. Наприклад, у 2018 році подано близько 3326300 заявок на винаходи (рис.3), де 85,3% було отримано найбільш авторитетними установами інтелектуальної власності. Значна частка цих заявок (46,4%) надійшла з Китаю, США, Японії та Республіки Корея, а також з Європейського патентного відомства [8]. Порівняння динаміки заявок на винаходи в Україні зі світовою, дозволяє зробити висновок про те, що за останні роки Україна

зменшила свою винахідницьку діяльність на 15%, натомість у світі спостерігається її зростання близько 5 % в рік [8, 15].

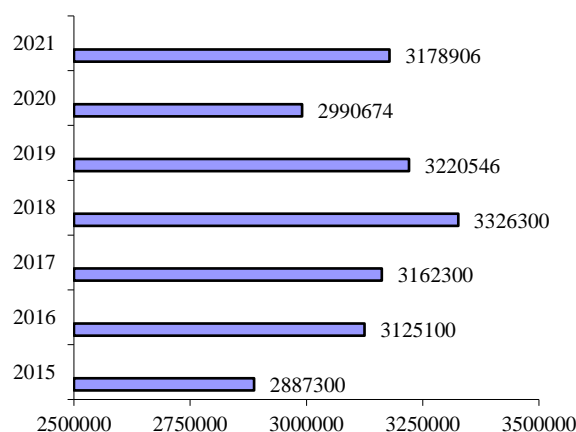

Рисунок 3 – Динаміка заявок на винаходи в світі, тис. штук.

Джерело: побудовано автором з використанням даних [13, 14]

Не кращим є положення на українському ринку інтелектуальних технологій корисних моделей. У 2019 році відбулося різке зменшення кількості заявок на корисні моделі в Україні (8459 тис. штук) порівняно з 2018 роком (9120 тис. штук), що становить 92,75% від 2018 року (рис. 4). У 2016 році відбувається різке зростання заявок на корисні моделі, але це всього на один рік. Порівнявши 2019 до 2015 року бачимо, що надходження заявок на корисні моделі становить 98,13%. Зменшення кількості заявок на корисні моделі – це позитивна сторона у тому випадку, якщо це вплине на значне зростання заявок на винаходи у наступних роках [8, 15]. Але ситуація виглядає в даний час суттєво гіршою, так як і кількість заявок на винаходи в останні роки в Україні не збільшилася (як підстава

для надання оптимістичних висновків), а, навпаки, стала помітно гіршою (рис.3).

У 2020 році надійшло майже 5,3 тис. заявок на корисні моделі, з них 95,9% – від національних заявників (рис. 4).

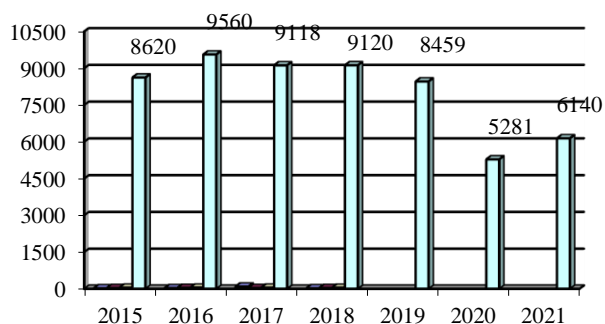

Рисунок 4 – Динаміка заявок на корисні моделі в Україні, тис. штук.

Джерело: побудовано автором з використанням даних [13, 14]

Ситуація з корисними моделями на світовому ринку інтелектуальних технологій по даним WIPO [8] аналогічна ситуації з винаходами. З цього приводу слід відзначити, що не в усіх країнах ведеться облік заявок на корисні моделі. Не дивлячись на це, наприклад, ц 2018 році в світі подано 2145960 заявок, відомство, що є найбільшим за останні 7 років (рис. 5) [8].

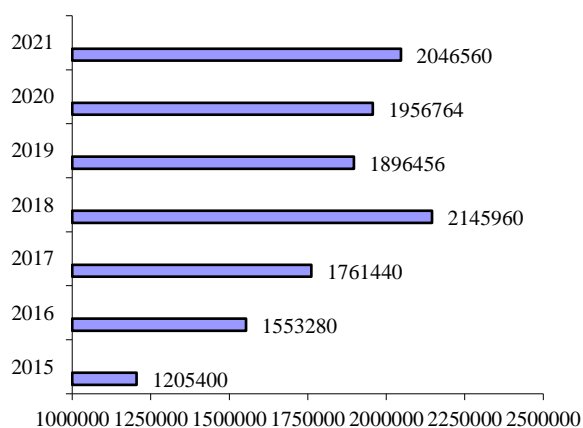

Рисунок 5 – Динаміка заявок на корисні моделі у світі, млн. штук.

Джерело: побудовано автором з використанням даних [8]

У 2020 році надійшло більше 2,0 тис. заявок на промислові зразки (рис. 6), що є рекордно низьким

за останні роки. Не проявляють особливої активності в цій сфері і іноземні заявники. Частка іноземних заявок у загальній кількості становила всього 12,9% [14]. Загальний стан промислових зразків в нашій країні наступний: станом на 1 січня 2021 року зареєстровано 42 956 промислових зразків, є чинними 14 623 реєстрації. У 2020 році на територію України поширено дію 554 міжнародних реєстрацій за Гаазькою угодою про міжнародну реєстрацію промислових зразків.

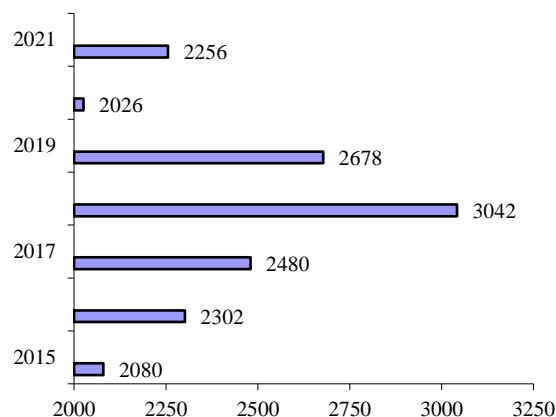

Рисунок 6 – Динаміка заявок на промислові зразки в Україні, тис. штук.

Джерело: побудовано автором з використанням даних [13, 14]

Світові тенденції в сфері заявок на промислові зразки демонструють хоча і незначне, але все ж таки зростання їх кількості, що певним чином дисонує ситуації в нашій країні (рис.7).

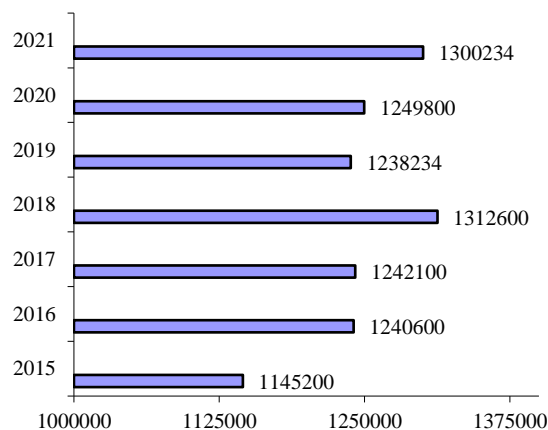

Рисунок 7 – Динаміка заявок на промислові зразки в світі, млн. штук.

Джерело: побудовано автором з використанням даних [8]

Надходження заявок на знаки для товарів та послуг в Україні збільшується з кожним роком, так у 2019 році було отримано 42194 заявки (рис. 8), що становитиме близько 110 % від 2018 року. При

порівнянні надходжень заявок за попередні чотири роки, зростання складає близько 30%, що є досить значним показником та вказує на все більшу зацікавленість виробників до розповсюдження та впізнання їх товарів [13, 14]. Позитивний поточний стан в стані реєстрації знаків для товарів та послуг зумовлений тим, що наша країна представляється інвестиційно привабливою для розвинутих країн. Високий рівень інвестиційної привабливості України пояснюється дешевою, але кваліфікованою робочою силою, значним обсягом невикористаних ресурсів та постійне зростання купівельної спроможності населення. По деяким сегментним дослідженням вітчизняного ринку [] іноземні інвестиції переважно надходять до промислового сегменту. Це пояснюється тим, що наша держава не вкладає в реальний сектор економіки достатнього обсягу коштів, його розвиток гальмується, тому для потенційних інвесторів він представляється в достатній мірі привабливим.

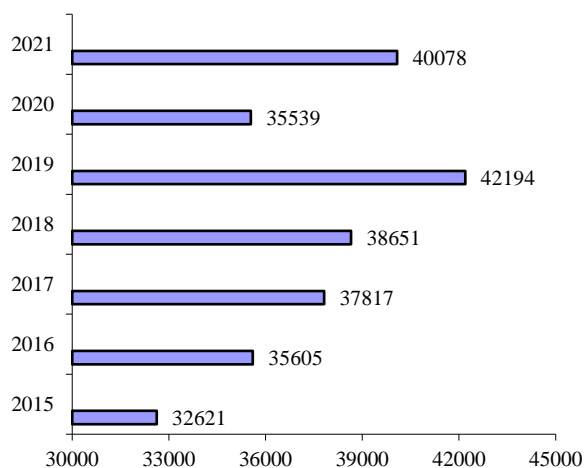

Рисунок 8 – Динаміка загальної кількості заявок на знаки для товарів та послуг в Україні, тис.штук.

Джерело: побудовано автором з використанням даних [13, 14]

В останній час певний оптимізм вселяє ситуація в Україні зі знаками для товарів та послуг. Протягом 9 місяців 2021 року кількість заявок на торговельні марки за національною процедурою збільшилася на 16,1 % порівняно з аналогічним періодом попереднього року (рис.8) за рахунок зростання активності національних (+17,4 %) та іноземних (+8,4 %) заявників, частка яких у загальній кількості заявок за національною процедурою становила 13,4 % (проти 14,3 % за 9 місяців 2020 року) (рис. 9). Кількість заявок, поданих за міжнародною процедурою (рис.10), збільшилася на 1,3 % (рис.10) [13, 14].

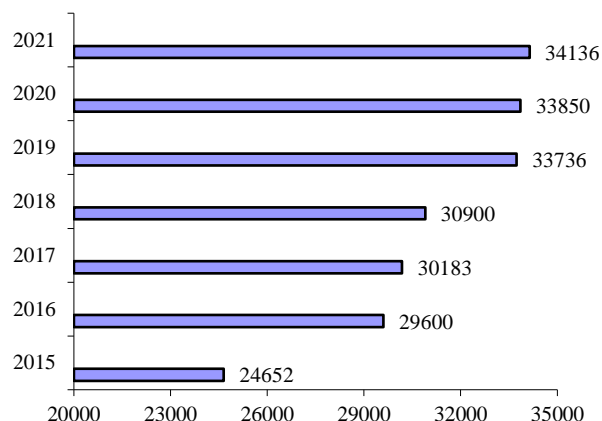

Рисунок 9 – Динаміка заявок на знаки для товарів та послуг в Україні, тис.штук (національна процедура).

Джерело: побудовано автором з використанням даних [13, 14]

Важливим, на нашу думку, є те, що чисельність товарних знаків, які заявлені за міжнародною процедурою (Мадридською системою, тобто з правами використання товарного знаку в усіх країнах Мадридської угоди) складає значну величину (рис.10) і є в певній мірі співзмірною з кількістю товарних знаків зареєстрованих за національною процедурою (рис.9). Це свідчить про те, що український бізнес (в першу чергу малий та середній) націлений на міжнародну діяльність, його позиції, за оцінками самих бізнесменів, достатньо прийнятні для успішного конкурування вітчизняних товарів на зовнішньому ринку.

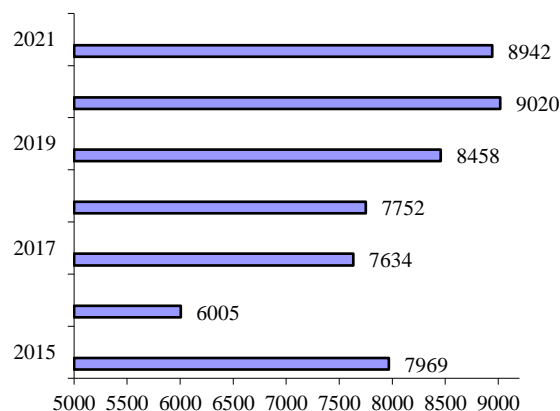

Рисунок 10 – Динаміка заявок на знаки для товарів та послуг в Україні, тис.штук (міжнародна процедура).

Джерело: побудовано автором з використанням даних [13, 14]

Таким чином, аналіз літературних джерел виявив багато проблем, що існують в Україні та за кордоном щодо розробки та впровадження інтелектуальних технологій, зокрема ОІВ, у діяльність промислових підприємств та творчих організацій.

Висновки та напрямки подальших досліджень. Результати проведеного дослідження свідчать про актуальність та важливість регулярного аналізу стані динаміки українського ринку інтелектуально-інноваційних технологій та ОІВ, що надає науково обґрунтовані підстави та напрямки удосконалення управління цими процесами. Проведений аналіз надає підстави для формування заключного висновку про те, що в нашій країні спостерігається суттєве зменшення інтересу до винахідницької діяльності та розвитку творчих процесів на підприємствах та в організаціях в нашій країні. Як зазначається в роботі [15], наука в Україні перебуває у стані стагнації та просто як «наука задля науки» [15, с.52]. За останні 5-6 років в нашій країні кількість заявок на винаходи зменшилось практично на 15%. Натомість в світі за цей же період спостерігалось зростання на приблизно на 5% на рік. Аналогічна ситуація спостерігається із заявками на корисні моделі. За заявками на промислові зразки в 2015-2018 рр. спостерігалось певне зростання, але в 2019 році – значний спад інтересу до цього виду промислової власності. І тільки ситуація зі заявками на знаки для товарів та послуг знаходиться в стані постійного зростання, що співпадає зі світовими тенденціями.

В певній мірі незадовільний стан українського ринку інтелектуально-інноваційних технологій та інтелектуальної власності свідчить про те, що вітчизняні підприємства не в повній мірі використовують ОІВ в своїй виробничо-комерційній діяльності. Таке положення справ негативно впливає на ефективність управління, знижує якість продукції та конкурентоспроможність українських підприємств на світовому ринку. Вони відстають від рівня закордонних суб'єктів господарювання за кількістю прийнятих інноваційних рішень та застосованих інноваційних продуктів. Тому, для покращення діяльності промислових підприємств необхідно провести зміни в управлінні інтелектуальної власності, на необхідності яких вказують вітчизняні науковці [1, 9, 15]. Швидка трансформація вітчизняної економіки, здатність оперативного реагувати на світові інноваційні зміни, що постійно змінюються, в даний час є найбільш важливим фактором ефективної виробничо-комерційної діяльності, у тому числі у сфері інтелектуально-інноваційних технологій та інтелектуальної власності.

Список літератури

1. Гладенко І.В., Перерва П.Г., Товажнянський В.Л., Кобелева Т.А. Мониторинг производственно-коммерческой деятельности промышленного предприятия // *Вісник НТУ «ХПІ». Технічний прогрес і ефективність виробництва*. 2009. № 36-1. С.12-22.
2. Косенко А.П., Кобелева Т.А., Товажнянський В.Л. Диверсификация направлений технологического мониторинга с использованием тригонометрических функций // *Стратегические ориентиры развития инновационной деятельности*. Харьков: «Щедра садиба плюс», 2013. С.109-117.
3. Management of relations with enterprise stakeholders based on value approach / P. Pererva [et al.] // *Проблеми і перспективи*

менеджменту. – 2021. – Vol. 19, Iss. 1. – P. 24-38.

4. Кобелева Т. О., Марчук Л. С. Методи оцінювання ефективності реклами та її впливу на споживачів // *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес і ефективність виробництва*. – Харків : НТУ "ХПІ". – 2015. – № 25 (1134). – С. 79-84.
5. Pererva P.G, Kobieliava T.O., Tkachova N.P. Investigation of the role of venture companies in the early stages of the product life cycle // *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 2 (10). Ч.2. С.144-149. URL: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/15196>
6. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Товажнянський В.Л. Попередження кризових явищ на підприємстві засобами санації та реструктуризації // *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва*. – Харків : НТУ "ХПІ", 2015. – № 60 (1169). – С. 78-81.
7. Kosenko O. P., Kobieliava T.O., Tkacheva N.P. Monitoring the commercial potential of intellectual property // *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 1 (9), ч. 2. С. 140-145.
8. World Intellectual Property Indicators 2021: WIPO. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2021.pdf
9. Pererva P.G., Kocziszky György, Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668p. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/39647>
10. Андропова О. Ф., Череп А. В. Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності. К. : Кондор, 2007. 356 с.
11. Горбачев Н.Н., Мальченко Н.С., Якимиха А.П. Рынок интеллектуальной собственности в экономике знаний // *Открытое образование*. 2010. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rynok-intellektualnoy-sobstvennosti-v-ekonomike-znaniy>
12. Лукичева Л.И. Управление интеллектуальным капиталом. – М.: Омега-Л, 2007.– 552 с.
13. Промислова власність у цифрах. Показники діяльності у сфері промислової власності за 9 місяців 2021 року // *Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності»* [Електронний ресурс]. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/promvlasnist-9m-2021.pdf>
14. Річний звіт 2020р. Промислова власність у цифрах. // *Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності»* [Електронний ресурс]. URL: ukrpatent.org/atachs/zvit-ukr-2020-1.pdf
15. Черепанова В.О., Силка І.В. Порівняльний аналіз щодо використання об'єктів інтелектуальної власності в країнах світу та в Україні // *Вісн. Кременчуцького націон. ун-ту імені Михайла Остроградського*. Кременчук : КрНУ. Кременчук: КрНУ, 2020. Випуск 3(122). С.46-53. DOI: <https://doi.org/10.30929/1995-0519.2020.3.46-53>.

References (transliterated)

1. Gladenko I.V., Pererva P.G., Tovazhnyanskiy V.L., Kobleva T.A. Monitoring of production and commercial activities of an industrial enterprise // *Bulletin of NTU "KhPI". Technical progress and efficiency of production*. - 2009. - No. 36-1. - S. 12-22.
2. Kosenko A.P., Kobleva T.A., Tovazhnyanskiy V.L. Diversification of directions of technological monitoring using trigonometric functions // *Strategic guidelines for the development of innovative activities*. Kharkiv: "Generous sadiba plus", 2013. pp. 109 -117.
3. Management of relations with enterprise stakeholders based on value approach / P. Pererva [et al.] // *Problems and prospects of management*. 2021. Vol. 19, Iss. 1. P. 24-38.
4. Kobleva T.O., Marchuk L.S. Methods for evaluating the effectiveness of advertising and its impact on consumers // *Visnyk Nats. tech. HPI University: Coll. Science. etc. Topic. issue : Technical progress and production efficiency*. - Kharkiv: NTU "KhPI". - 2015. - № 25 (1134). - P. 79-84.
5. Pererva P.G, Kobieliava T.O., Tkachova N.P. Investigation of the role of venture companies in the early stages of the product life cycle // *Scientific Bulletin of Polissya*. 2017. № 2 (10). Ч.2. С.144-149. URL: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/15196>
6. Pererva P.G, Kobleva T.O., Tovazhnyanskiy V.L. Prevention of crisis phenomena at the enterprise by means of rehabilitation and restructuring // *Visnyk Nats. tekhn. un-tu «KHPI»*

: *zb. nauk. pr. Temat. vyp. : Tekhnichnyy prohres ta efektyvnist vyrobnytstva. – Kharkiv : NTU «KHPI», 2015. - № 60 (1169). - P. 78-81.*

7. Kosenko O. P., Kobieliava T.O., Tkacheva N.P. Monitoring the commercial potential of intellectual property // *Scientific Bulletin of Polissya*. 2017. № 1 (9), ч. 2. С. 140-145.

8. Pererva P.G, Pererva P.G, Kobeleva T.O., Tovazhnyansky V.L. Prevention of crisis phenomena at the enterprise by means of rehabilitation and restructuring // *Visnyk Nats. tekhn. un-tu «KHPI» : zb. nauk. pr. Temat. vyp. : Tekhnichnyy prohres ta efektyvnist vyrobnytstva. – Kharkiv : NTU «KHPI», 2015. - № 60 (1169). - P. 78-81.*

9. Andronova O.F., Skull A.V. Technology transfer as a tool for innovation. K.: Кондор, 2007. 356 с.

10. Gorbachev N.N., Malchenko N.S., Yakimakho A.P. The market of intellectual property in the knowledge economy // *Open education*. 2010. No. 2. URL: [https://cyberleninka.ru/article/n/rynok-intellektualnoy-](https://cyberleninka.ru/article/n/rynok-intellektualnoy-sobstvennosti-v-ekonomike-znaniy)

[sobstvennosti-v-ekonomike-znaniy](https://cyberleninka.ru/article/n/rynok-intellektualnoy-sobstvennosti-v-ekonomike-znaniy)

11. Lukicheva L.I. Intellectual capital management. - M.: Omega-L, 2007. - 552 p. 13. Industrial property in numbers. Indicators of activity in the field of industrial property for 9 months of 2021 // *State Enterprise "Ukrainian Institute of Intellectual Property"* [Electronic resource]. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/promvlasnist-9m-2021.pdf>

12. Annual report 2020 Industrial property in numbers. // *State Enterprise "Ukrainian Institute of Intellectual Property"* [Electronic resource]. URL: ukrpatent.org/atachs/zvit-ukr-2020-1.pdf

13. Cherepanova V.O., Silka I.V. Comparative analysis of the use of intellectual property in the world and in Ukraine // *Visn. Kremenchug nats. Mykhailo Ostrohradsky University Kremenchuk: KrNU. Kremenchuk: KrNU*, 2020. Issue 3 (122). P.46-53. DOI: <https://doi.org/10.30929/1995-0519.2020.3.46-53>.

Надійшла (received) 14.12.2021

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Кобелева Анна Валеріївна (Кобелева Анна Валерьевна, Kobieliava Anna Valerievna) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», аспірант кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин; м. Харків, Україна; ORCID: 0000-0001-6618-0380; тел. (097) 468-56-45, e-mail: ann.foto.file@gmail.com

Перерва Петро Григорович (Перерва Петр Григорьевич, Pererva Petr Grigorievich) – доктор економічних наук, професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», завідувач кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин Харків, Україна; ORCID:0000-0002-6256-9329; тел.: (067) 940-16-81; e-mail: pgpererva@gmail.com